

مقدمه محقق

درباره احیای تفسیر مصباح الهدی

تفسیر مصباح الهدی مجموعه درسهای تفسیری آیه الله میرزا جواد آقا تهرانی (ره) است که به همت دانشمند فرهیخته جناب آقای دکتر محمد باقر نوراللهیان (دام عزه) تقریر و نگاشته شده است، اکنون به فضل خداوند و عنایت امام زمان (ع) این اثر نفیس با تحقیق کامل، فراروی شما قرار دارد که لازم است نکاتی را درباره آن یادآور شوم.

یک: جناب آقای دکتر محمد باقر نوراللهیان دو دوره درس تفسیر استاد را تقریر کرده اند؛ البته در ثبت و تحریر آن، ویژگیهای خاص و منحصر به فردی دیده می شود و جناب آقای دکتر در جلسه ای که خدمت ایشان رسیده بودم - برای دریافت نوشتار همین اثر - به بنده گفتند که من قبلاً کارمند اداره مخابرات بوده ام و با خط مورس آشنا هستم و حافظه ای قوی داشتم و ذهنی متمرکز، که تلگراف ارسالی را در ذهن خود مرور و یادداشت می کردم و در همان حال، جواب ارباب رجوع را هم می دادم، بدون آن که از تلگرافی که یادداشت و دریافت می کردم، چیزی کم یا زیاد کنم؛ من ابتدا ادعای ایشان را به سختی باور کردم، ولی با آشنایی قبلی که با تفسیر مرحوم استاد داشتم، [چون مدتی در درس شرکت می کردم] پس از مطالعه و دقت در نوشتار آقای دکتر، به تصدیق واقعیت ادعای ایشان پی بردم. که به حق ایشان کمال دقت را در رساندن مطالب حضرت استاد به کار برده اند؛ امید است که در آینده نیز کلیه درسهای تفسیر استاد بررسی و چاپ گردد.

دو: چهار دفتر اول درسهای تفسیر، که به صورت دو جلد کتاب تحت عنوان «تفسیر

مصباح الهدی»، نشر و چاپ می‌شود، ویژگی خاص و ممتازی دارد و آن اینکه، آقای دکتر پس از جمع بندی و سامان دهی این اثر آن را خدمت مرحوم استاد داده است و ایشان این اثر را دیده و تصحیح کرده‌اند که بنده این را در نوشتار در حین تحقیق، شاهد بودم، بعضی جاها را مرحوم استاد خط زده و حذف کرده‌اند و بعضی جاها با خط خودشان بر مطالب چیزهایی افزوده‌اند که حکایت از بازیبنی و ویراستاری ایشان دارد و جناب آقای دکتر در اوقات تعطیلی درس، در حضور استاد، مطالب این تفسیر را می‌خواندند و با نظر استاد اصلاح می‌شد. چهار دفتر اول که اکنون به صورت دو جلد تفسیر منتشر می‌شود به همین روال و شیوه بازخوانی و نگارش یافته است و آنچه امتیاز مهم این دفترها محسوب می‌شود این است که حضرت استاد در نهایت به آقای دکتر فرموده‌اند و آقای دکتر در حاشیه آن دفاتر هم از قول استاد نگاشته‌اند که: «این نوشتار قابل انتشار است».

سه: مراحل احیای تفسیر

(۱) بر گردان خط: خط آقای دکتر به روشنی قابل قرائت نبود؛ خصوصا برای تایپ کردن. لذا کل نوشتار اثر موجود با دقت فراوان باز نویسی شده است. این کار با زحمات نسبتا چشم گیری روبرو بوده است خصوصا با چندین نوبت باز نگری، تا چیزی از قلم نیفتاده باشد و مراعات حفظ امانت در آن کاملا لحاظ شده باشد.

(۲) شیوه نگارش: نگارش این اثر به سبک محاوره ای است، نه نوشتاری؛ زیرا این اثر تقریر درس تفسیر استاد بوده است و از طرفی آقای دکتر در خصوص کم یا زیاد کردن الفاظ عبارات، حساسیتی ویژه از خود نشان می‌دادند و مرتب یادآوری می‌کردند که در نوشتار دخل و تصرفی نشود و این شرط بسیار دشواری بود که دست ما را کاملا بسته بود، از اینکه بتوانیم متن تفسیر را به سبک نوشتاری تغییر دهیم؛ لذا با توجه به حفظ امانت، سعی شده که با به کارگیری علائم سجاوندی و در بعضی موارد توضیحاتی داخل کروشه [تا اندازه ای از ابهام عبارات ها کاسته شود و به سبک تقریبا درخور فهم و روانی در آید.

(۳) مستند روایات: در این تفسیر بهره مندی از روایات بسیار است، چون حضرت

استاد سعی دارند تمام مطالب را در حد امکان، مستند به روایات بیان کنند و از طرفی ایشان در نقل روایات غالباً به ترجمه آنها بدون نقل سند بسنده کرده‌اند. [البته آنچه بیان شد حکایت از متن موجود می‌کند که در اختیار است. لکن محتمل است که حضرت استاد مستند روایت را بیان می‌کرده‌اند، ولی آقای دکتر سندها را ثبت نکرده باشند] که این روش مستند سازی را دشوار می‌کند؛ زیرا سعی ما برآن بوده است که روایت، مستند به منابع اولیه و معتبر باشد. و از طرف دیگر روایات با الفاظ گوناگون در منابع ثبت شده است و مستند کردن ترجمه روایت به منابع اولیه، آن هم به روایتی که الفاظ آن با ترجمه استاد هماهنگ و یکنواخت باشد، کار ساده نیست. در عین حال همه تلاش خود را برای عرضه کاری متقن و در حد قابلیت استناد آن به حضرت استاد، رضوان الله تعالی علیه، به کار گرفته ایم. اما هرگز ادعا نداریم که این کار از همه جهات بی نقص و عیب باشد؛ زیرا هیچ کاری از انسان که دارای نسیان و خطاست، مبرا از نقص و عیب نخواهد بود. به این لحاظ از همه عزیزانی که این تفسیر را مطالعه خواهند کرد و با نواقصی مواجه خواهند شد پوزش می‌خواهیم و امیدواریم که خطاهای ما را به دیده اغماض بنگرند و آن را جهت اصلاح نواقص در چاپهای بعدی برای ما به نشانی: مؤسسه معارف اسلامی امام رضا علیه السلام ارسال نمایند؛ که قطعاً قدردان این اقدام خداپسندانه خواهیم بود و از آن خوشحال هم خواهیم شد.

چهار: نگاهی به زندگی علمی جناب آقای محمد باقر نوراللهیان یا (مقرر درس تفسیر) دکتر محمد باقر نوراللهیان در سال ۱۳۰۲ هجری شمسی در جوار مرقد مطهر حضرت رضا علیه السلام در شهر مقدس مشهد دیده به جهان گشود و در خانواده ای پاک، مؤمن و معتقد، در محدوده ضوابط مقدس شریعت محمدی رشد کرد و در سنین جوانی جذب کمالات آیه الله میرزا مهدی اصفهانی (ره) گردید و علم کلام را از محضر ایشان فرا گرفت و ظرفیت فکری و اعتقادی وی بر این اساس پایه گذاری شد و این اندیشه را بعد از مرحوم میرزای اصفهانی در محضر آیه الله مر وارید (ره) و آیت الله میرزا جواد آقا تهرانی (ره) استحکام بخشید و به این لحاظ او از معتقدان به «مکتب تفکیک» اصطلاحی به

شمار می آید. ایشان در طول مراوده بعد از مرحوم میرزا مهدی اصفهانی بیشتر تحت تأثیر جذبه اخلاقی و مرامی میرزا جواد آقا تهرانی قرار گرفت و از اصحاب خاص و محرم اسرار معظم له به حساب می آمد و مقرر دو دوره درس تفسیر ایشان بود.

آقای دکتر نورالهیان به درسهای حوزه علاقه فراوان داشت، لذا برای فراگیری درسهای اصول و فقه به صورت مستمر در محضر درس آیه الله حاج سید عزالدین حسینی زنجانی (دام ظلّه) و آیه الله حاج شیخ علی آقای فلسفی (ره) حضور پیدا می کرد و بعد از اتمام درسهای طبابت به مطب خود میرفت.

آقای دکتر ابتدا هم زمان با تحصیلات دانشگاهی به استخدام رسمی اداره پست و تلگراف مشهد در آمد و تا فرارسیدن دوران باز نشستگی به کار ادامه داد. ایشان تحصیلات دانشگاهی را در رشته پزشکی در دانشکده پزشکی مشهد به اتمام رسانید و پس از اخذ دکترای عمومی در شهر مشهد به حرفه مقدس طبابت مشغول شد که هدف ایشان از طبابت صرفاً خدمت خدا پسندانه به مردم بود، خصوصاً مردم کم بضاعت و طلاب حوزه علمیه. از افراد کم درآمد و فقیر حق طبابت در یافت نمی کرد و به لحاظ تعهد، خوش نامی و صداقت در کار و حرفه پزشکی و استحکام دینی، ایشان به عنوان طیب معتمد بانک ملی و اداره پست و تلگراف معرفی شد.

در نظر کسانی که در درس میرزا مرتب شرکت می کردند این مطلب کاملاً روشن است که جناب آقای دکتر نورالهیان بسان یک طلبه مخلص و سخت کوش، در طلب معارف اهل بیت تلاش می کردند. ایشان نه فقط در درس شرکت می کردند، بل می توان گفت که در برگزاری این درس مهم و کم نظیر در حوزه مشهد هم سهمی بسزا داشتند، چرا که:

درس تفسیر آیه الله میرزا جواد آقا تهرانی (ره) ساعت هفت صبح آغاز می شد و جناب آقای دکتر نورالهیان با وسیله شخصی خود استاد را از منزل به محل درس، یعنی مدرسه میرزا جعفر در صحن عتیق حرم حضرت رضا (ع) می آورد که این کار خود قابل تحسین است که روزانه به طور منظم در اول وقت صبح استاد را به درس برساند؛ خود این جانب مشاهده کردم که در زمستان بیش از ۳۵ سال قبل، که برفی سنگین باریده بود، یخ بندان سختی هم بود و در صبح بسیار سرد استاد همراه دکتر از بست پایین خیابان با قامتی

خمیده و عصبایی در دست برای درس تشریف می آوردند .

در پایان لازم می دانم از همه عزیزانی که در احیای این اثر با ما همکاری نموده اند
قدردانی و تشکر کنم؛

خصوصاً عزیزان و کارکنان مؤسسه محترم معارف اسلامی امام رضا علیه السلام و نیز برادر
عزیز آقای محمد تقی چیت ساز که در باز نویسی این اثر و مقابله های بعدی نهایت
همکاری را به عمل آورده و زحمات زیادی را متحمل شدند و نیز از همه عزیزانی که با
ارسال خاطره های خودشان از حضرت استاد رضوان الله تعالی علیه ما را یاری
نمودند، نهایت تشکر را دارم و قدردان زحمات آنها هستم اجرهم علی الله .

سید مهدی حسینی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شروېشگاه علوم انساني و مطالعات فرهنگي
پرتال جامع علوم انساني